

Presentació del lèxic bàsic Grec-Català

Andrea Sánchez i Bernet

Universitat de València

saniber@alumni.uv.es

Recepció: 14/12/2014

Resum

Atesa la dificultat de molts estudiants de primer curs de Filologia Clàssica per consultar àgilment diccionaris i adquirir un vocabulari bàsic, presentem el Lèxic bàsic grec-català amb més de 800 paraules de l'oratoría judicial de Lísias i Iseu i d'alguns textos narratius de Xenofont. Es pot consultar lliurement on-line i imprimir fàcilment, consta d'una traducció catalana de les accepcions més comunes del mot i informació morfosintàctica bàsica a més d'un aparat amb els derivats catalans.

Paraules clau: Lèxic, vocabulari, bàsic on-line, Iseu, Lísias, Xenofont

La nostra contribució presenta les línies metodològiques i el procés d'elaboració d'un lèxic bàsic grec-català pensat per a alumnes de primer curs del grau de Filologia Clàssica. El lèxic es troba disponible al repositori RODERIC, d'accés obert, gestionat per la Universitat de València (Sánchez i Bernet 2014).

1. Línies bàsiques del projecte

L'elaboració del lèxic havia de satisfer uns requisits imprescindibles: la utilitat, l'accessibilitat i l'adaptació a les necessitats de l'alumne de primer curs. Anem a descabdellar tot seguit cadascun d'aquests requisits:

1.1. Utilitat del lèxic:

L'existència de lèxics d'iniciació a la llengua grega antiga no resol per ella sola les necessitats dels alumnes que fins ara no han fet un ús continuat i regular d'un diccionari. L'experiència dels estudiants de secundària es limita molt sovint a la preparació de la prova d'accés a la universitat. A molts centres se'ls facilita l'ús d'un diccionari, però no arriben a familiaritzar-se amb aquest instrument de treball, per la qual cosa molts tenen nombrosos problemes per fer-lo servir correctament. La mala pràctica de no acompanyar l'estudi de la llengua d'una òptima capacitat per a la lectura fa que molts alumnes no puguin obtenir un rendiment satisfactori de la consulta de diccionaris per la senzilla raó que no se'n surten amb la correcta identificació de les seqüències sil·làbiques, tampoc no identifiquen el valor morfològic fornit per l'accent, etc.

1.2. Accessibilitat:

A l'hora de triar un format per presentar el lèxic s'ha pensat des d'un principi, més que en un diccionari imprès habitual, en una eina que es pogués consultar fàcilment en un suport informàtic. S'ha privilegiat, doncs, la claredat i una forma esquemàtica que permetés separar i alhora apreciar en un cop d'ull la informació de cada entrada.

L'existència del repositori RODERIC ha permès, a més, posar el lèxic a l'abast de tothom qui el vulgui consultar a través d'una plataforma segura i de molt fàcil accés (n'hi ha prou amb cercar-ne algunes paraules clau perquè aparegui entre els primers resultats d'un buscador web), tant per a la consulta *on-line* com per a, un cop descarregat de manera totalment lliure, imprimir-lo.

1.3. Adaptació a les necessitats de l'alumne de primer curs:

Els instruments lexicogràfics a l'abast de l'alumne de primer curs no semblen els més escaients. La pràctica totalitat dels alumnes fan servir el *Diccionario manual griego-español* (Pabón 1967), del qual hi ha també des del 2011 versió catalana: *Diccionari manual grec clàssic-català*, proveïda d'algunes actualitzacions que ajuden a pal·liar certes deficiències lexicogràfiques (Reglà, T. Remei; Cintas; Borrell, 2012, 299-302). Molt infreqüent és l'ús del *Diccionario manual griego-español* (Balagué 1968), de maneig més senzill i amb l'avantatge de no desviar l'atenció de l'alumne amb una allau d'accepcions per al terme cercat, però que no està disponible al mercat i que per tant només es pot aconseguir a llibreries d'ocasió o per internet, tot i que el preu acostuma a ésser poc atractiu. Les alternatives, en tant que promptuaris lexicogràfics més senzills, són el *Vocabulario mínimo de griego* (Martín Sánchez 1995) i el *Diccionari grec-català* (Golobardes 1985). El *Vocabulario* representa l'eina més interessant per a les necessitats del alumne del primer curs, i és la que més s'acosta al lèxic que aquí presentem, malgrat les grans diferències entre tots dos vocabularis.

La inexistència d'eines semblants a la nostra llengua ha constituït un altre estímul per a l'elaboració del lèxic. En castellà hi ha un referent de gran interès, ideat per a la difusió *on-line*: es tracta del lèxic del professor Ángel Luis Gallego Real, d'accés obert.¹ La nostra proposta ha seguit moltes de les solucions adoptades per Gallego.

2. Característiques del lèxic projectat

Ens vàrem plantejar de fer una primera contribució, d'unes vuit-centes paraules i suficient, per tant, per a l'aprenentatge dels alumnes de la matèria *Grec I*, amb l'elaboració d'un lèxic bàsic basat en el dialecte àtic de l'època clàssica i destinat a la traducció de textos en prosa. Cada entrada aniria acompanyada d'una informació suplementària adreçada a dos aspectes: el morfològic, habitual a la major part de diccionaris de grec antic; i el de l'etimologia i la formació d'hel·lenismes, sempre en funció de la llengua d'arribada. El resultat és un document de divuit fulls amb més de vuit-centes entrades.

Per a la millor consulta dels termes, els verbs politemàtics –altrament dits polirizes– apareixerien en funció de les arrels: hi ha, per exemple, entrades autònomes –i evidentment vinculades entre elles– per ἔρχομαι, εἶμι, ἦλθον i ἐλήλυθα, a cadascuna de les quals l'alumne troba també les referències a les formes corresponents als altres modes. S'hi ha afegit també informació sobre els hel·lenismes derivats al català amb la finalitat d'estendre el coneixement de la llengua grega a termes de diferents disciplines en la llengua vernacla, en comptes de

¹ Gallego Real 2006. El professor Gallego Real és també membre també de l'equip que prepara mitjançant un projecte col·laboratiu la traducció del *Greek-English Dictionary* de Liddell & Scott.

reduir l'aprenentatge del vocabulari a la memorització d'unes equivalències lèxiques més o menys afortunades.

Com hem explicat adés, des d'un principi vàrem establir que el lèxic hauria d'estar disponible per a la consulta en línia. L'extensió i les característiques tipogràfiques haurien de facilitar també la consulta en paper un cop imprès.

3. Metodologia de treball

Per a l'elaboració del lèxic hem partit d'una selecció de textos de caràcter narratiu extrets de Lísias, Iseu i Xenofont.² El criteri bàsic que ha motivat aquesta tria ha estat la presència de tots tres autors en els programes de les assignatures de llengua grega en els primers cursos del Grau de Filologia Clàssica a la Universitat de València; s'espera també que els alumnes estiguin més avesats i trobin més atractius els passatges narratius que no pas els més tècnics i particulars de cada obra, a més, és on poden trobar el vocabulari bàsic present a molts més textos.

En el cas dels dos primers, hem partit de la base que els respectius *corpora* tenen un caire limitat –llevat del discurs II de Lísias, en pertànyer a un gènere diferent del discurs judicial– pel que fa a la tria lèxica. Hi destaca Iseu, del qual ens han arribat només dotze discursos i sempre en relació amb una especialització tècnica, la del dret privat sobre casos d'herència, que limita encara més la presència de termes d'ús professional. Tant per a Lísias com per a Iseu, la inclusió dels termes propis d'una llengua tècnica com és la de l'oratória judicial hauria engruixit considerablement el lèxic. Per a la solució de problemes derivats de l'aparició d'aquests termes tècnics propis de l'oratória judicial, l'alumne haurà de consultar una altra mena de lèxics.³

Quant a Xenofont, se n'ha escollit una sola obra i de breu extensió, els *Ἀπομνημονεύματα*, caracteritzada per una presència limitada també dels recursos retòrics. Tot i tractar-se d'un text vinculat a una parla tècnica, l'alumne hi té l'ocasió d'enfrontar-se a una llengua més que més denotativa, desproveïda de matisos relatius tant a l'emissor com al receptor.

La consulta del *Thesaurus Linguae Graecae*⁴ i de les estadístiques contingudes al repositori de textos *Perseus*⁵ ha facilitat l'obtenció de criteris per a incloure o no determinats termes. També hi ha ajudat la consulta d'un diccionari invers que va permetre de contrastar la selecció dels termes amb un llistat de lèxic patrimonial (Woodhouse 1910).

Així, hem parat atenció a incloure els mots d'ús més comú a la llengua grega, en tant que designen elements de la vida quotidiana i que solen aparèixer als passatges narratius dels discursos. Sense oblidar l'abast limitat del nostre lèxic, n'hem escollit els termes que apareixien primerament als lèxics específics de cada autor amb una certa freqüència, comprovant tot seguit que fossin comuns a tots tres i, finalment, mitjançant el diccionari invers, que no es tractés de termes massa específics.

² Per estudiar aquests autors ens hem servit de les edicions de la Fundació Bernat Metge, Gredos i Les Belles Lettres i, sobretot, dels dos lèxics específics de Lísias, D. H. Holmes 1965³ i Iseu, Denommé 1968.

³ Lèxics de l'oratória judicial: en francès, el que sobre el corpus de Demòstenes va incloure a la seua edició a les Belles Lettres, H. Weil 1954-1975, 209-213; en castellà hi ha el del corpus d'Antifont de Redondo i Sánchez 1991, 329-336.

⁴ Adreça: <<http://stephanus.tlg.uci.edu>> [data d'accés: 7/5/2015].

⁵ Adreça: <<http://www.perseus.tufts.edu/hopper>> [data d'accés: 7/5/2015].

4. Conclusió

En conclusió, esperem que aquest lèxic bàsic grec-català esdevingui una eina útil per als alumnes dels primers cursos de grec clàssic i que els permeti adquirir el vocabulari recurrent sobretot a l'oratória de Lísias i Iseu per guanyar agilitat a l'hora de practicar els exercicis de traducció. Pretenem a l'ensens que el format del lèxic i el seu fàcil accés serveixin perquè els alumnes es familiaritzin amb el sistema d'abreviatures i entrades abans de passar a la consulta de diccionaris, gramàtiques o materials més complexos en un nivell més avançat de la formació.

A banda d'aquest primer objectiu principal centrat en els alumnes, ens agradaria també que el lèxic esdevingués una primera aproximació a l'elaboració de materials en línia adequats per a l'aprenentatge del grec clàssic al primer curs de l'especialitat.

Bibliografia

- Miguel BALAGUÉ (1968), *Diccionario manual griego-español*, Madrid, Compañía Bibliográfica Española.
- José Luís CALVO (1988-1995), *Lísias. Discursos*, Madrid, Gredos.
- Jean Marc DENOMMÉ (1968), *Index Isaeus*, Hildesheim, Georg Olms.
- Ángel Luís GALLEGRO REAL (2006), *Léxico griego-castellano*, <<http://aliso.pntic.mec.es/agalle17/logos/indice%20gricast.html>> [data d'accés: 7/5/2015]
- Louis GERNET; Marcel BIZOS (1989), *Lysias. Discours*, Paris, Les Belles Letres.
- Louis GERNET, Jules Albert DE FOUCAULT & Raymond WEIL (1954-1975), *Démosthène. Plaidoyers civils*, Paris, Les Belles Letres.
- Guadalupe GOLOBARDES (1985), *Diccionari grec-català*, Barcelona, Pòrtic
- David Hull HOLMES (1965³), *Index Lysiacus*, Amsterdam, Servio.
- María Dolores JIMÉNEZ (1996), *Iseo. Discursos*, Madrid, Gredos.
- María Ángeles MARTÍN SÁNCHEZ (1995), *Vocabulario mínimo de griego*, Madrid, Ediciones Clásicas.
- José Manuel PABÓN (1943), *Diccionario manual griego-español*, Barcelona, Spes.
- (2011), *Diccionari manual grec-català*, Barcelona, Vox.
- Joan PETIT; Juli PALLÍ I BONET (1929-2000), *Lísias, Discursos*, Barcelona, Fundació Bernat Metge.
- Jordi REDONDO I SÁNCHEZ (1991), *Antifonte. Andócides. Discursos*, Madrid, Gredos.
- Vicenç REGLÀ, Remei TOMÀS, Guillem CINTAS & Priscila BORRELL (2012), "Presentació del diccionari manual Grec clàssic-Català de l'editorial Vox", *Methodos 1*, 299-302.
- Pierre ROUSSEL (1960), *Isée. Discours*, Paris, Les Belles Lettres.
- Andrea SÁNCHEZ I BERNET (2014), *Lèxic bàsic grec-català (Iseu, Lísias i Xenofont)*, <<http://roderic.uv.es/handle/10550/39158>> [data d'accés: 7/5/2015].
- Josep VERGÈS (1930-1931), *Iseu. Discursos*, Barcelona, Fundació Bernat Metge.
- S. C. WOODHOUSE (1910), *A Vocabulary of the Attic Language*, Londres, Routledge & Kegan Paul <<https://archive.org/details/englishgreekdict027453mbp>> [data d'accés: 7/5/2015].

Curriculum

Andrea Sánchez i Bernet (Barcelona, 1993) va estudiar el Grau de Filologia Clàssica a la Universitat de València (2010-2014) i actualment hi cursa el màster d'Investigació en Llengües i Literatures. Arran d'un programa de col·laboració (2013) i de l'ajut del programa Aprèn a investigar (2014) s'ha interessat per la lingüística grega.
